

Nr 34.

Ankom till riksdagens kansli den 11 mars 1919 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts under punkt 64 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition gjorda framställning om anslag till lindring av fraktkostnaderna för kalk ävensom en i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

Under punkt 64 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov å extra stat för år 1920 anvisa såsom förslagsanslag 2,000,000 kronor.

I sammanhang härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion nr 19 av herr *Olsson* i Kollungeröd, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning därom, att riksdagens anslag för fraktlindringar av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbruket även må få användas för fraktlindring, då transporten sker å fartyg samt att för riksdagen snarast framlägga det förslag i ärendet, vartill utredningen kan föranleda.

Motion.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för denna framställning, tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Med hänsyn till kalkens stora betydelse såsom jordförbättringsmedel och inseende att en underlättad tillgång till kalk skulle i väsentlig mån höja den svenska jordens avkastningsförmåga och därmed jämväl befordra ett viktigt statsintresse beviljade riksdagen för första

Utskottet.

gången år 1907 på framställning av Kungl. Maj:ts ett särskilt anslag för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov. Anslag för enahanda ändamål har därefter anvisats för varje år. Anslagsbeloppet, som i början var 200,000 kronor har småningom stegrats och uppgår för år 1919 till icke mindre än 2,000,000 kronor, vilket belopp nu begäres jämväl för år 1920. Under tiden närmast före år 1917 utgick statsbidraget med 40 procent av fraktkostnaderna, då dessa överstego 25 öre för 100 kilogram. Enligt vid sistnämnda års riksdag fastställda, nu gällande regler i nämnda avseende utgår sådant statsbidrag med 30 procent av fraktkostnaden, då denna överstiger 30 öre per 100 kilogram med tillägg av vissa banavgifter samt icke till större belopp än att vid beräkning på sätt angivits fraktkostnaden efter avdrag av statsbidraget utgör 30 öre för 100 kilogram.

Anslaget i fråga, som ursprungligen i stort sett fyllde sitt ändamål, synes emellertid under senare åren så till vida hava förlorat i betydelse, som den faktiska lindringen i kostnaderna för kalkens anskaffning av olika anledningar blivit proportionsvis allt mindre.

Detta förhållande torde i främsta rummet bero på de av kalkbruken efter hand vidtagna betydande höjningar i kalkprisen, vilka visserligen i viss mån betingats av ökade produktionskostnader men å andra sidan synas hava vidtagits i samma mån som kalken blivit alltmer känd och uppskattad såsom jordförbättringsmedel och statens ifrågavarande anslag ökats. I detta avseende vill utskottet här anföra, att beträffande de mellansvenska kalkbruken kalkpriset från att år 1916 hava utgjort 80 öre per hektoliter efter hand så stegrats, att detsamma för närvarande utgår med 2 kronor 75 öre per hektoliter. Att statens bidrag under sådana omständigheter i icke ringa omfattning kommit den kalkproducerande industrien och ej såsom avsikten varit jordbruket tillgodo är en allmänt utbredd mening. Åtgärder av nu angiven art från kalkbrukens sida kunna enligt utskottets förmenande i icke mindre grad befaras, sedan sammanslagning börjat ske mellan kalkbruken. Ehuru utan tvivel svårigheter torde vara förenade med ett statsingripande i nu ifrågavarande avseende, håller utskottet likväl före, att denna fråga, vilken för övrigt enligt vad utskottet har sig bekant redan är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, bör ingående undersökas och prövas.

En annan bidragande orsak till att anslaget i fråga, såsom utskottet ovan antytt, icke synes blivit jordbruket till hjälp i den omfattning, som därmed från början avsetts, torde vara den väsentliga stegring i fraktkostnaderna, som ägt rum genom införande av provisorisk till-

läggsavgift. I detta avseende vill utskottet erinra, att denna avgift allenast under tiden från och med 1 februari 1917 till den 15 juni 1918 höjts från 20 till icke mindre än 200 procent av den ordinarie fraktsatsen. En följd härav har varit, att fraktkostnaderna kommit att mycket ojämnt drabba jordbrukare inom skilda delar av fraktområdena. På sätt framgår av ett av produktionskommittén på sin tid avgivet utlåtande i ämnet få sålunda enligt nu gällande frakttaxa de jordbruk, som äro belägna på 500 kilometers avstånd från kalkbruken vidkännas en fraktkostnad av 1 krona 15 öre per 100 kilogram kalk, medan nettofrakten vid ett avstånd av 100 kilometer från produktionsorten belöper sig till endast 38 öre per 100 kilogram. Detta torde hava till följd, att kalk näppeligen kan komma till användning för jordbruksändamål å trakter, som äro belägna på längre avstånd från kalkbruk och framförallt icke å de kalkbehövande moss- och myrmarkerna i Norrland. •

Vid sådant förhållande synes enligt utskottets uppfattning kunna ifrågasättas, huruvida icke en utjämning av fraktkostnaderna vid olika avstånd bör ske eller grunderna för statsbidragets utgående så omläggas, att fraktbidraget i huvudsak kommer de i förhållande till kalkbruken mest avlägset belägna jordbruken till godo.

I betraktande av att enligt vad utskottet erfarit bristen på järnvägsvagnar i vissa fall medför stora svårigheter i fråga om kalkens snabba distribution, torde i detta sammanhang jämväl böra undersökas, huruvida icke åtgärder skulle kunna vidtagas för underlättande åtminstone under vissa tider av året av nämnda distribution.

På samma gång utskottet anser frågan om en underlättad tillgång på kalk för jordbrukets behov vara av den vikt och betydelse i nationalekonomiskt avseende, att staten bör söka att på ett effektivt sätt främja en tillfredsställande lösning av densamma, har utskottet emellertid i betraktande av de olägenheter av skilda slag, som av allt att döma vidlåder den nuvarande ordningen för statens åtgärder å ifrågavarande område, icke kunnat undgå att ställa sig tveksamt, huruvida med tillämpning av nu gällande regler för statsbidragets utgående det mål, som med ifrågavarande anslag avses, i verkligheten uppnås.

Med hänsyn härtill och med fästat avseende jämväl å den avsevärda stegring, som ifrågavarande anslag under årens lopp undergått håller utskottet, som icke har något att erinra mot beviljande för år 1920 av det för ifrågavarande ändamål begärda anslaget, före, att en utredning av den föreliggande frågan i hela dess vidd bör företagas. Härvid torde jämväl böra undersökas, huruvida genom en omläggning av den nuvarande ordningen för statens främjande av ifrågavarande

angelägenhet en rättvisare fördelning av den avsedda hjälpen skulle kunna åvägbringas och säkrare garantier vinnas för att densamma verkligen kommer jordbruket tillgodo.

Vad angår det av motionären framställda spørsmålet i fråga om statsbidrag till fraktlindring jämväl vid befraktning å fartyg, var detta föremål för utskottets behandling redan förlidet år i anledning av en av herr Olsson då i ämnet väckt motion. I sitt över motionen avgivna utlåtande anförde utskottet huvudsakligen följande:

»Vad angår den i ämnet väckta motionen så inser utskottet det behjärtansvärda i motionens syfte. Emellertid måste synes det utskottet å ifrågavarande spørsmål anläggas avsevärt vidare syn än motionären tänkt sig. Sålunda torde vid frågans bedömande hänsyn böra tagas icke blott till såsom motionären föreslagit å vissa öar belägna jordbruk utan även till sådana jordbruk å fastlandet, för vilka tillförseln av ifrågavarande produkter fördelaktigast kan ske sjöledes från i trakten befintliga kalkbruk ävensom till skeppsfarten öar emellan. Överhuvudtaget synes böra tagas i övervägande i vad mån vid transport sjöledes av kalk, kalkstensmjöl och mörgel för jordbrukets behov statsbidrag för fraktlindring bör ifrågakomma. Härvid måste emellertid det förhållandet beaktas, att fartygstransporterna uteslutande förmedlas genom enskilda personer eller bolag, under det att befraktningen å järnväg till huvudsaklig del äger rum å i statens egen hand varande trafikmedel. Uppmärksammas torde även den större svårighet att bestämma fraktlindringens storlek, som föreligger i fråga om sjötransporter, vid vilka, i motsats till vad fallet är vid transport å järnväg, icke gälla fasta fraktsatser.

Den föreliggande frågan förtjänar enligt utskottets uppfattning beaktande även ur den synpunkten att det icke torde vara uteslutet, att det för staten själv i vissa fall skulle kunna vara med fördel förenligt, om transporten skedde sjöledes. I betraktande nämligen av de lägre fraktkostnader, som i allmänhet äro förenade med sådan transport, torde statens utgifter för fraktlindring därigenom möjligen kunna i någon mån nedbringas.

Att bedöma alla på lösningen av ifrågavarande spørsmål inverkan omständigheter anser utskottet sig emellertid icke vara i stånd, då någon utredning i ärendet icke föreligger. Däremot har utskottet sig bekant, att frågan är under behandling inom den s. k. produktionskommittén. Det torde därför vara att förvänta, att densamma inom kort i fullt utrett skick bringas under riksdagens prövning i form av förslag från Kungl. Maj:t.»

Vid sådant förhållande hemställde utskottet, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, vilket ock blev riksdagens beslut.

Något utlåtande i ämnet från produktionskommittén, vilken numera upphört att fungera, har icke avgivits.

Utskottet anser alltjämt motionens syfte behjärtansvärd, icke minst som genom ett uppnående därav, större rättvisa i förevarande avseende skulle åvägabringas beträffande sådana orter, vilka för sin tillförsel äro hänvisade till sjötransporter. Ehuru utskottet samtidigt ingalunda förbiser de stora svårigheter, vilka på sätt i utskottets berörda utlåtande angivits, torde möta för realiserandet av motionärens förslag, håller utskottet före, att därest den av utskottet ifrågasatta utredningen skulle giva vid handen, att statens främjande av en underlättad tillgång på kalk för jordbrukets behov fortfarande bör ske genom anslag till fraktlindring, bör tagas i övervägande, huruvida icke bidrag skulle kunna utgå jämväl i fråga om transport å fartyg.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

- 1) att riksdagen må
dels för lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mäger för jordbrukets behov å extra stat för år 1920 anvisa såsom förslagsanslag 2,000,000 kronor,
dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande det lämpligaste sätt, på vilket staten därefter bör bidraga för att underlätta tillgången på kalk, kalkstensmjöl och mäger för jordbrukets behov,
- 2) att den av herr Olsson väckta motionen må anses besvarad genom vad utskottet här ovan under punkt 1 hemställt.

Stockholm den 11 mars 1919.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: se utlåtande nr 30.